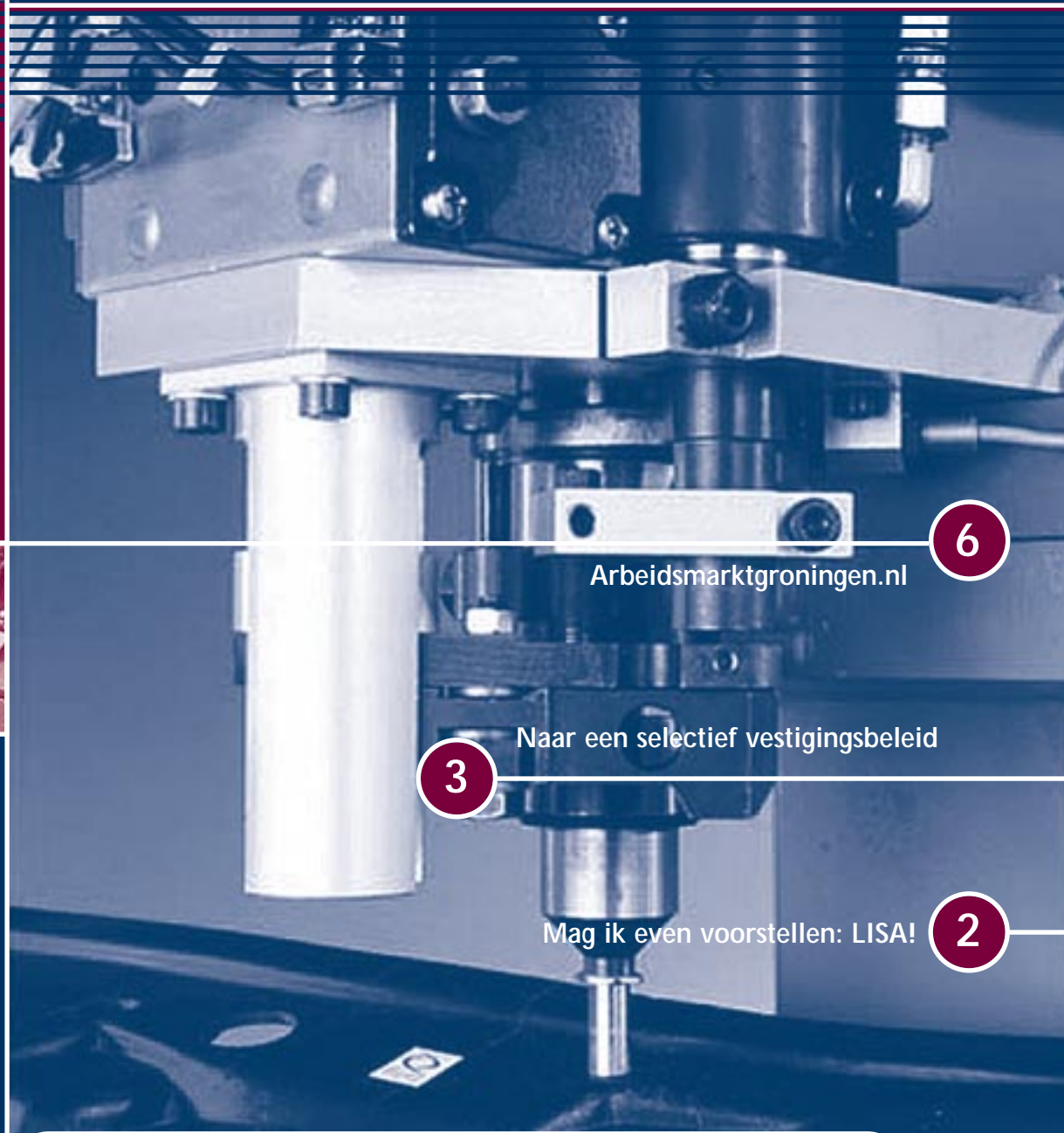

6

Jaargang 7
December 2002

Lisa nieuws

Arbeidsmarktgroningen.nl

6

Naar een selectief vestigingsbeleid

3

Mag ik even voorstellen: LISA!

2

De Nederlandse industrie: een belangrijke pijler onder de Nederlandse economie

8

Lisa

Voor feiten en cijfers
over werkgelegenheid

Lisa 2002 in
januari gereed

Mag ik even voorstellen: LISA!

Column door Juri Heise, adviseur bij ETIN Adviseurs en projectleider van de uitvoeringsorganisatie LISA

LISA is een onmisbare en unieke informatiebron voor vele vormen van beleid en onderzoek bij met name provincies, gemeenten en rijksoverheid. Het klinkt wellicht wat zwaar, maar gelet op de toepassingsgebieden en de organisaties die ermee werken kan zelfs worden gesproken van een soort maatschappelijk belang van LISA. Belangrijke beslissingen moeten immers worden genomen op basis van juiste en volledige informatie. LISA kan hierin voorzien. Het landsdekkend beschikbaar krijgen, en houden, van een kwalitatief goed LISA is dan ook een waardevol streven. Via allerlei samenwerkingsverbanden wil LISA de continuïteit en kwaliteit van haar bestand naar de toekomst toe veiligstellen.

Wat is LISA?

Het LISA vestigingenregister is een databestand met gegevens over alle vestigingen in Nederland waar betaald werk wordt verricht. De kerngegevens per vestiging hebben een ruimtelijke component (adresgegevens) en een sociaal-economische component (werkgelegenheid en economische activiteit). LISA registreert alle bedrijfsactiviteiten, ook vestigingen van de overheid, het onderwijs, gezondheidszorg en de vrije beroepsbeoefenaars. Een belangrijke kracht van LISA schuilt in het detailniveau van de informatie. Selecties (zowel adressen als statistieken) kunnen op elk gewenst

ruimtelijk en sectoraal niveau plaatsvinden. Ruimtelijk tot op 6-cijferige postcodeniveau en sectoraal tot op 5-digit sbi-niveau (sbi: standaard bedrijfs-indeling). Door de beschikbaarheid en gedetailleerdheid van dit type beschrijvende gegevens voor heel Nederland is LISA een belangrijk basisbestand voor sociaal-economisch en ruimtelijk onderzoek. Het LISA vestigingenregister bevat momenteel informatie over ruim 770.000 vestigingen in Nederland. Landsdekkende informatie is beschikbaar vanaf 1996.

Hoe komt LISA tot stand?

De wijze waarop LISA tot stand komt mag uniek genoemd worden. Lokaal, regionaal of provinciaal wordt door vele organisaties een vestigingenregister bijgehouden, mede op basis van een uitgebreid werkgelegenheidsonderzoek. Overheid, semi-overheid, intermediaire organisaties en in een aantal gevallen het bedrijfsleven werken hierbij intensief samen. De rollen van de betrokken partijen variëren van financier tot uitvoerder. De belangrijkste participant en afnemer van de registers zijn de provincies, gevolgd door de gemeenten. Alle betrokkenen hebben gemeenschappelijk dat ze de LISA-informatie nodig hebben voor onderzoek, advies, beleidsvoorbereiding en monitoring.

Er zijn in Nederland 19 regionale organisaties die samenwerken in de Stichting LISA. De Stichting LISA koppelt jaarlijks de regionale data aan elkaar tot een landsdekkend bestand. Door dit jaarlijks te doen zijn vergelijkingen in de tijd mogelijk. Behalve de koppeling van de regionale bestanden, ontwikkelt de Stichting LISA kwaliteitsprogramma's, levert producten en adviseert over de gebruiksmogelijkheden. Tevens is de Stichting LISA een serieuze gesprekspartner richting

organisaties als CBS, KvK, IPO, CWI, Rijksoverheid, etcetera. Met deze partijen probeert LISA tot samenwerking te komen met als doel de continuïteit en kwaliteit van het LISA-bestand veilig te stellen. De stichting wordt geleid door het LISA-bestuur. De activiteiten rondom LISA worden gecoördineerd en uitgevoerd door de LISA Projectorganisatie (ETIN Adviseurs) in samenwerking met het bestuur. Voor de verkoop van de LISA-data werkt LISA nauw samen met Bridgis en ABF Research.

Waarom LISA?

LISA voorziet in een behoefte als informatiebron voor sociaal-economisch en ruimtelijk economisch onderzoek waar geen andere bron in kan voorzien. Er bestaan weliswaar vele bedrijven-registraties, echter geen van alle is een alternatief voor LISA. Of het nu een verschil in entiteiten, definities of gegevens betreft, of het nu te maken heeft met de toegankelijkheid van de registraties, of de actualiteit of het detailniveau, er is nog steeds geen vergelijkbaar vestigingenregister. Geen van de registers wordt immers opgezet of onderhouden met de bedoeling om over een vestigingenregister voor sociaal-economisch en ruimtelijk onderzoek te kunnen beschikken. Als er een alternatief zou zijn, dan zouden niet zoveel partijen bereid zijn om er zoveel geld in te steken. Het doel van LISA is ook niet het

verzamelen op zich. Als er een goed alternatief is, dan ziet LISA geen reden om haar werkzaamheden te continueren.

Gebruikers LISA

Wie maakt zoal gebruik van het LISA-bestand? Uit het klantenbestand van LISA blijkt dat vooral (semi-) overheden, universiteiten en onderzoeks- en adviesbureaus (veelal weer in opdracht van de overheid) tot de klantenkring van LISA behoren. Het aantal gebruikers van LISA-data groeit gestaag. Het gebruik van de LISA-gegevens door deze partijen is zeer divers. Over het algemeen worden de gegevens gebruikt voor het invullen, onderbouwen en evalueren van beleid. Het gaat daarbij met name om het in kaart brengen en monitoren van de aanbodkant van de arbeidsmarkt (werkgelegenheid), de economische structuur (opstellen economische profiel van gebieden) en specifieke doelgroepen (branches en sectoren). Ook koppelingen aan ruimtelijke entiteiten (zoals bedrijven-terreinen) is een belangrijke toepassing van het LISA-bestand. De informatie heeft veelal een statistisch karakter, waarbij het detailniveau sterk uiteenloopt.

LISA krijgt soms het verwijt dat de gegevens relatief duur zijn. Dit heeft echter alles te maken met het feit dat de kosten die zijn gemoeid met het samenstellen en actualiseren van het LISA-bestand zeer hoog zijn. LISA heeft geen winstoogmerk, maar zij heeft wel geld nodig voor de continuïteit en kwaliteit van het bestand. Op het moment dat er geen inkomsten worden gegenereerd, komt het voortbestaan van LISA in gevaar. Bovendien blijkt uit een prijsvergelijking met andere dataleveranciers dat de prijs als 'gemiddeld' kan worden aangemerkt.

Samenwerking loont

Eén van de belangrijkste uitdagingen voor een succesvolle toekomst voor LISA is het

versterken van de samenwerking. Samenwerking tussen organisaties waarbij autonomie gewaarborgd zal zijn. Ons devies is: maak gebruik van elkaars data en kwaliteiten en stel informatieproducten samen op basis van de wensen van de achterban. Als er toch al gesproken wordt over een maatschappelijk belang dan is dat zeker gebaat bij deze vormen van samenwerking. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het verlagen van de enquêtedruk. Alleen door middel van samenwerking kan er meerwaarde worden gecreëerd in het naast elkaar bestaan van verschillende databronnen. Deze meerwaarde bestaat onder andere uit de vaak genoemde veelkleurigheid en verscheidenheid, maar ook uit een verbetering van de kwaliteit van gegevens en een verlaging van de kosten.

Naar een selectief vestigingsbeleid

Door: Marie-Louise Heuer, stagiaire ETIN Adviseurs

Inleiding

Bedrijventerreinen spelen een belangrijke rol bij het scheppen van ruimte voor economische activiteit. De bedrijventerreinenmarkt is op dit moment een aanbodmarkt. De vraag naar bedrijfsgrond is groter dan het aanbod. De uitgifte van bedrijfsgrond vormt voor gemeenten een middel bij het verwezenlijken van haar economische doelstellingen. Gemeenten kunnen selectief grond uitgeven. De term selectief vestigingsbeleid duikt dan ook steeds vaker op in nota's van verschillende overheden. Nergens wordt echter aangegeven wat een selectief vestigingsbeleid nu exact is. Aan ETIN Adviseurs is door de Kamer van Koophandel Midden-Brabant gevraagd dit begrip handen en voeten te geven. Doel van het onderzoek is het bekijken in welke mate schaarste van bedrijfsgrond in de regio Tilburg speelt en het ontwikkelen van een instrument ter operationalisering van selectief vestigingsbeleid. Voor het in kaart brengen van de bedrijvigheid en werkgelegenheid is gebruik gemaakt van LISA.

Behoefteraming gemeente Tilburg

De noodzaak van het voeren van een selectief vestigingsbeleid ligt voornamelijk in het zorgvuldig omgaan met de ruimte. Het voeren van een selectief vestigingsbeleid wordt urgenter naarmate de ruimte voor economische activiteiten schaarser wordt en in de situatie van het niet voldoende in voorraad hebben van concreet aanbod van bedrijven-terreinen. Met andere woorden, in een dergelijke situatie is een aanpak gewenst om op korte termijn dan wel meteen iets te kunnen doen aan het knelpunt. In de tijd dat er wordt gewerkt aan het op het gewenste peil brengen van het aanbod, moet er een manier/instrument zijn om de schaarste te verdelen.

De urgentie van een selectief vestigingsbeleid is in kaart gebracht door een gebiedsanalyse voor de regio Tilburg. Voor de regio Tilburg is een functionele opdeling gemaakt, bestaande uit de centrumgemeente Tilburg, de overige gemeenten in het stedelijk gebied: Goirle, Dongen en Gilze en Rijen en de landelijke gebieden: Alphen-Chaam, Oisterwijk, Hilvarenbeek en Baarle-Nassau.

Voor de centrumgemeente Tilburg is de toekomstige vraag naar bedrijventerreinen berekend. Hierbij wordt uitgegaan van drie hoofdcategorieën vragers naar ruimte op bedrijventerrein: Tilburgse bedrijven, bedrijven uit de regio en bedrijven van elders. Uitgangspunt voor de behoefteeraming zijn de aanwezige bedrijven in Tilburg in 2001. Om deze te achterhalen is gebruik gemaakt van het LISA-bestand. De totale gemiddelde jaarlijkse ruimtebehoefte wordt voor deze categorieën vragers berekend aan de hand van 'verplaatsingsfactoren' (het jaarlijks aantal bedrijfsvestigingen dat bijvoorbeeld verhuist of uitbreidt als aandeel van het totaal aantal bedrijven).

Tabel 1: Aantal bedrijfsvestigingen naar situering op een bedrijventerrein (2001)

Situering bedrijfsvestigingen	Aantal bedrijfsvestigingen
Vestigingen op een bedrijventerrein gevestigd	1.508
Vestigingen niet op een bedrijventerrein gevestigd	5.848
Totaal aantal vestigingen	7.356

Bron: LISA; bewerking ETIN Adviseurs

De vraag van Tilburgse bedrijven wordt gesplitst in ondernemingen op een bedrijventerrein gevestigd met een vraag voor uitbreiding of verplaatsing en bedrijven niet gevestigd op een bedrijventerrein. Met behulp van bedrijventerreingevoelige SBI's (:activiteitscode) is berekend hoeveel Tilburgse bedrijven in aanmerking komen voor een vestiging op een bedrijventerrein.

Tabel 2: Aantal niet op een bedrijventerrein gevestigde bedrijven in Tilburg naar 'bedrijventerreingevoeligheid' (2001)

Situering bedrijfsvestigingen	Aantal bedrijventerreingevoelige bedrijfsvestigingen
Totaal aantal vestigingen niet op een bedrijventerrein gevestigd	5.848
Bedrijventerreingevoelige vestigingen	1.659
Totaal aantal vestigingen	4.189

Bron: LISA; bewerking ETIN Adviseurs

In opdracht van de gemeente Tilburg heeft ETIN Adviseurs onlangs een behoefteeraming opgesteld. Daaruit volgt een gemiddelde jaarlijkse vraag van 24 hectare. Dit komt neer op 336 hectare voor de periode 2002-2015.

Op dit moment heeft de gemeente Tilburg een voorraad bouwrijpe grond van nog geen hectare. Dit is veel te weinig om in de vraag te voorzien. Wil zij voldoende bedrijfsgrond hebben, dan zal de gemeente op korte termijn moeten zorgen voor

meer terstond uitgifbaar aanbod. Ze zal op tijd moeten starten met het bouwrijp maken van bestemmingsplancapaciteit en het zoeken naar mogelijke nieuwe locaties voor bedrijventerreinen.

Instrument

Het onderzoek heeft als tweede doelstelling het ontwikkelen van een instrument ter operationalisering van selectief vestigingsbeleid. Het instrument kent de volgende doeleinden:

- Gemeenten een middel geven om te komen tot een goed onderbouwde keuze aan welke bedrijven grond uit te geven en aan welke bedrijven niet
- Creëren van transparantie in het keuzeproces

Het instrument is een afwegingskader gebaseerd op criteria waarop een onderneming wordt gescreend en beoordeeld. Deze criteria worden vertaald naar meetbare indicatoren. In het instrument zijn de criteria van werkgelegenheid, economie, ruimtegebruik, herkomst en milieu opgenomen. Met behulp van weegfactoren kan een gemeente aangeven aan welke criteria en indicatoren zij meer of minder belang hecht.

De invulling van een instrument ten aanzien van selectief vestigingsbeleid kan niet los gezien worden van de economische component van het bedrijventerreinenbeleid van een gemeente en de invulling en situatie van het bedrijventerrein zelf. Met behulp van de weegfactoren voor criteria en indicatoren wordt hier rekening mee gehouden. De weegfactoren bij de indicatoren sluiten aan bij de eisen van het terrein. Het ene terrein is bijvoorbeeld alleen geschikt voor ondernemingen in lagere milieucategorieën, terwijl op bijvoorbeeld een bovenregionaal terrein aan alle

categorieën grond kan worden uitgeven. Deze weegfactoren worden door de gemeente zelf bepaald.

In figuur 1 is een voorbeeld van het instrument opgenomen. Het afwegingskader heeft de vorm van een matrix. De opgenomen getallen zijn fictief en hebben tot doel de berekeningen te verduidelijken. Voor het toekennen van een score per indicator worden de gegevens van een onderneming vergeleken met het gemiddelde van een sector. Scoort de onderneming slecht, dan krijgt de onderneming een score -1, goed is een score 1 en zeer goed is 3. De eindscore is een gewogen somming en kan variëren tussen de -1 en 3. Voor de ondernemingen die grond vragen worden deze score-matrices opgesteld en op basis hiervan wordt de wachtlijst gerangschikt naar volgorde van de onderneming met de hoogste score.

Het gronduitgiftebeleid is een onderdeel van een integraal bedrijventerreinenbeleid. Andere onderdelen zijn het opstellen van een behoefteraming. Het aanbod moet echter niet alleen op kwantitatief niveau op de vraag aansluiten, maar ook op kwalitatief niveau. Hiervoor moeten de wensen en eisen die ondernemingen stellen aan kavel en bedrijventerrein onderzocht worden. Tevens vormen de economische doelstellingen van een gemeente een belangrijk onderdeel van een integraal bedrijventerreinenbeleid.

De toegevoegde waarde van het instrument voor selectief vestigingsbeleid op het huidige beleid wordt gevormd door het verhogen van de transparantie en het maken van goed onderbouwde keuzes. Het ontwikkelde instrument moet worden gezien als een aanzet voor het operationaliseren van een selectief vestigingsbeleid. Hiermee is aangetoond

dat een selectief vestigingsbeleid niet alleen wenselijk is, maar ook operationeel mogelijk is.

De uitgifte van bedrijventerrein zal binnen het kader van een objectief instrument uiteindelijk maatwerk blijven. Er dient immers een zekere beleidsvrijheid te blijven bestaan waarbij het bestuur op basis van een totaal afweging uiteindelijk beslist over het wel of niet uitgeven van grond

Figuur 1: Voorbeeld van het instrument

Score matrix					
weegfactor criteriaan	weegfactor indicator	indicator	score per indicator	score onderneming	totaal score per criterium
1	2	3	4	5	6
3,4 werkgelegenheid	0,8	werkgelegenheid economische	3	1,8	2,2
	0,4	opbouwstructuur	1	0,4	
subtotaal werkgelegenheid =					2,2
3,2 economie	0,4	toegevoegde waarde	3	1,2	1,2
	0,3	R&D	-1	-0,3	
	0,2	investeringen	-1	-0,2	
	0,1	arbeidsproductiviteit	-1	-0,1	
subtotaal economie =					1,2
3,2 ruimtegebruik	0,8	werkgelegenheid per hectare	3	1,8	1,8
	0,2	bevoorrading met land	1	0,2	
	0,2	reparatiekosten	-1	-0,2	
subtotaal ruimtegebruik =					1,8
3,1 herkomst	0,2	eigen gemeente	3	0,6	1,8
	0,3	urgente	-1	-0,3	
subtotaal herkomst =					1,8
3,1 milieu	0,5	milieucriteria	1	0,5	0,5
	0,5	energieverbruik	-1	-0,5	
subtotaal milieu =					0,5
Totaal score =					7,66

Conclusie

Een selectief vestigingsbeleid is wenselijk met het oog op zorgvuldig ruimtegebruik. Gemeenten moeten zorgvuldig grond uitgeven en daarmee selectief zijn. Dit om kwaliteit te realiseren én vast te houden. Ruimtelijke kwaliteit en beeldkwaliteit is in toenemende mate een punt van aandacht. Het waarborgen van een kwalitatief goed niveau is een vereiste om veroudering te voorkomen en daarmee herstructurering van bedrijventerreinen in de toekomst voor te blijven.

aan een onderneming. Dit is ook uit verschillende interviews met gemeenten gebleken. Vaak is al jaren dezelfde persoon verantwoordelijk voor de uitgifte binnen de gemeente. Deze kent de ondernemingen binnen de gemeente en kan de aanvragen op hun merites beoordelen.

Door: drs. Oldrik Bulthuis, Senior onderzoeker/adviseur bij Centrum voor Arbeid en Beleid

De Provincie Groningen, het Regionaal Arbeidsmarktplatform (RAP) Groningen en het Centrum voor Arbeid en Beleid (CAB) presenteren sinds 2001 nieuws en gegevens over de Groningse arbeidsmarkt op internet: www.arbeidsmarktgroningen.nl. Cijfers uit de Provinciale Werkgelegenheidsregister (PWR) Groningen vormen een belangrijke bron voor de site. Dit register wordt bijgehouden door het CAB. Hieronder wordt weergegeven waarom de website is ontwikkeld en wat de voordelen zijn van een dergelijke site.

Toegankelijkheid en benchmarking

Over de regionale arbeidsmarkt zijn veel gegevens beschikbaar. Vaak kost het echter veel tijd om de gegevens te vinden, de cijfers zijn bovendien niet altijd actueel en er bestaan geen eenduidige definities. Bovendien mist vaak nog een interpretatie van de cijfers en is benchmarking moeilijk.

Arbeidsmarktgroningen.nl heeft daarom de volgende opzet:

- Arbeidsmarktgegevens voor de provincie Groningen worden op de site snel en helder toegankelijk gemaakt. Daarbij wordt er voor gezorgd dat altijd gebruik wordt gemaakt van de meest actuele gegevens. Eenduidigheid van definities en gegevens staat centraal.
- De cijfers worden geïnterpreteerd door wetenschappelijke experts van de Rijksuniversiteit Groningen. Deze interpretatie wordt op de site opgenomen in de vorm van een Regionale Arbeidsmarktschets.
- Benchmarking is eenvoudig omdat het mogelijk is voor verschillende regio's en gemeenten gegevens op te vragen en onderling te vergelijken.
- Het beeld wordt gecompliceerd door actuele nieuwsberichten, beleidsdocumenten en links naar andere relevante sites.

De contentmanager van het CAB draagt continu zorg voor de kwaliteit en

actualiteit van de informatie op arbeidsmarktgroningen.nl. De gebruiker kan daarom snel en op een gebruiksvriendelijke wijze actuele informatie vinden over de actuele ontwikkelingen op de noordelijke arbeidsmarkt. Onder gebruikers bevinden zich onder andere provincies, gemeenten, Regionale Platforms Arbeidsmarktbeleid, brancheorganisaties en sociale partners, maar ook individuele burgers. De site wordt op dit moment maandelijks door ongeveer 2.500 bezoekers geraadpleegd.

Opzet van de site

Een deel van de hoofdpagina van arbeidsmarktgroningen.nl is weergegeven in onderstaande figuur. Enkele elementen worden hieronder toegelicht.

Statistieken

Door middel van een keuzemenu kan men kiezen waarover men informatie zou willen hebben. Mogelijkheden hierbij zijn:

- Economie
- Beroepsbevolking
- Werkgelegenheid
- Werkloosheid
- Vacatures
- Uitkeringen
- Gesubsidieerde arbeid
- Onderwijs

Over deze thema's kan de gebruiker eenvoudig en interactief tabellen en grafieken genereren. Concreet betekent dit dat men zelf kan aangeven over welk thema, voor welk gebied en voor welke periodes men gegevens wenst, waarna met één druk op de knop de gewenste informatie verschijnt. Omdat er voor een deel ook gegevens over gebieden buiten de provincie Groningen zijn weergegeven is benchmarking tussen bijvoorbeeld provincies ook mogelijk.

Om het één en ander te verduidelijken zal hieronder een voorbeeld van de mogelijkheden op de website gegeven worden.

Figuur 1: Hoofdpagina van arbeidsmarktgroningen.nl

Een ambtenaar in de gemeente Delfzijl wil graag weten hoeveel personen er werkzaam zijn in de gemeente en hoe dit zich verhoudt tot andere soortgelijke gemeenten in de provincie Groningen. Op www.arbeidsmarktgroningen.nl kan hij of zij in het menu kiezen voor statistieken. Onder het menu werkgelegenheid kan bijvoorbeeld gekozen worden voor de ontwikkeling van de werkgelegenheid. Hieronder kunnen verschillende gemeenten worden geselecteerd en verschillende jaartallen. In figuur 2 is een mogelijk resultaat van de gewenste gegevens weergegeven, zoals deze op de website gegenereerd wordt.

Arbeidsmarktschets, beleidsdocumenten en links

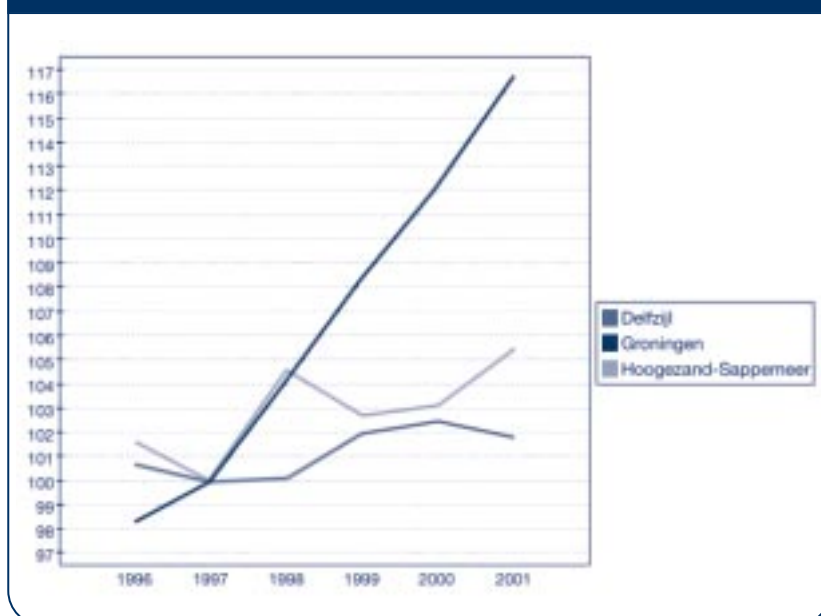
De Regionale Arbeidsmarktschets is een expertbeschouwing waarin basisinformatie over de regionale arbeidsmarkt wordt geanalyseerd en geïnterpreteerd. Daarbij worden niet alleen conclusies getrokken uit de cijfers, maar wordt eveneens een beeld geschetst van huidige en toekomstige knelpunten op de arbeidsmarkt. Verder worden voor de regionale arbeidsmarkt relevante beleidsstukken op de site geplaatst. Hierbij kan gedacht worden aan beleidsnota's van de Provincie Groningen en ministeries en concrete

studies van arbeidsmarktvaagstukken. Links naar andere relevante sites maken het mogelijk snel een overzicht te krijgen van andere beschikbare bronnen.

Actueel

Naast de tabellen en grafieken die op de site gemaakt en bekeken kunnen worden, biedt de site ook andere informatie. Er worden continu nieuwsberichten geplaatst over ontwikkelingen op de landelijke of regionale arbeidsmarkt. Daarnaast wordt er één keer in de twee weken een artikel gepubliceerd waarin nader wordt ingegaan op een bepaald aspect van de noordelijke arbeidsmarkt, bijvoorbeeld werkgelegenheidsontwikkeling.

Figuur 2: Voorbeeld ontwikkeling werkgelegenheid in drie Groningse gemeenten

jaar	Delfzijl		Groningen		Hoogezand-Sappemeer	
	aantal	index	aantal	index	aantal	index
1996	13.609	101	103.192	98	15.698	102
1997	13.513	100	104.909	100	15.451	100
1998	13.530	100	109.185	104	16.160	105
1999	13.773	102	113.652	108	15.868	103
2000	13.849	102	117.715	112	15.930	103
2001	13.758	102	122.367	117	16.283	105

Verdere ontwikkeling van arbeidsmarktgroningen.nl

Een internetsite als arbeidsmarktgroningen.nl is voortdurend in ontwikkeling. Op initiatief van het Regionaal Arbeidsmarktplatform (RAP) Groningen zijn bijvoorbeeld recentelijk gegevens over Noord-Drentse gemeenten toegevoegd. Daardoor is nu informatie beschikbaar over het gehele werkgebied van het RAP Groningen (provincie Groningen en Noord-Drentse gemeenten). Bovendien is informatie over het RAP Groningen toegevoegd, zoals over de samenstelling en de concrete activiteiten van het platform. In de toekomst zal de site verder uitgebreid worden met aanvullende gegevens over bijvoorbeeld onderwijs. Op deze wijze kan de match tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt beter gemaakt worden. Daarnaast zal ook de presentatie- en analysemogelijkheid verder ontwikkeld worden. Hierbij kan gedacht worden aan kaartjes als ingang of als resultaat van arbeidsmarktanalyses.

De Nederlandse industrie: een belangrijke pijler onder de Nederlandse economie

Door: Mariële van Luyt, adviseur bij ETIN Adviseurs

De industrie is ook in de huidige 'postindustriële' samenleving nog steeds erg belangrijk voor de Nederlandse economie. Circa 27% van de omzet van het particuliere bedrijfsleven wordt gerealiseerd door de industrie. Hoewel de dominantie van de Nederlandse industrie de laatste decennia fors is afgenomen is ze nog altijd een grote werkgever. Nederland telt ruim 51.940 industriële vestigingen. Deze bedrijven bieden werkgelegenheid aan 994.500 personen (fulltime en parttime). Het aandeel van de industrie in de totale werkgelegenheid bedraagt bijna 14%. Daarnaast zorgt de industrie voor veel indirecte werkgelegenheid in sectoren als dienstverlening en transport. De sector is bovendien de motor van de Nederlandse export; circa driekwart van de export door het particuliere bedrijfsleven bestaat uit producten die door de Nederlandse industrie zijn vervaardigd.

Metalelektro grootste troef

De grootste industrietak in Nederland is de metalelektro, een heterogene groep bedrijven bestaande uit de elektronische en optische industrie, de basismetaleen en metaalproductenindustrie, de machine- & apparatenbouw en de transportmiddelenindustrie. De metalelektro is in Nederland goed voor 39% van de werkgelegenheid in de industrie (392 duizend arbeidsplaatsen) en kent een aantal toonaangevende en beeldbepalende bedrijven. Denk bijvoorbeeld aan Philips, ASML, Corus, Ericsson, Nedcar, Daf Trucks en Océ. Andere sectoren met een groot aandeel in de Nederlandse industriële werkgelegenheid zijn de chemie en de voedings- en genotmiddelenindustrie (VGM). Boegbeelden van de chemische industrie zijn onder meer DSM, Akzo Nobel (met Organon, Dyosynth, Intervet, Akzo Resins), General Electric Plastics, Fuji en Shell. En ook de VGM telt een aantal kopstukken, zoals: Heineken, Philip Morris, Mars en Friesche Vlag.

Limburg en Brabant: het industriële fundament

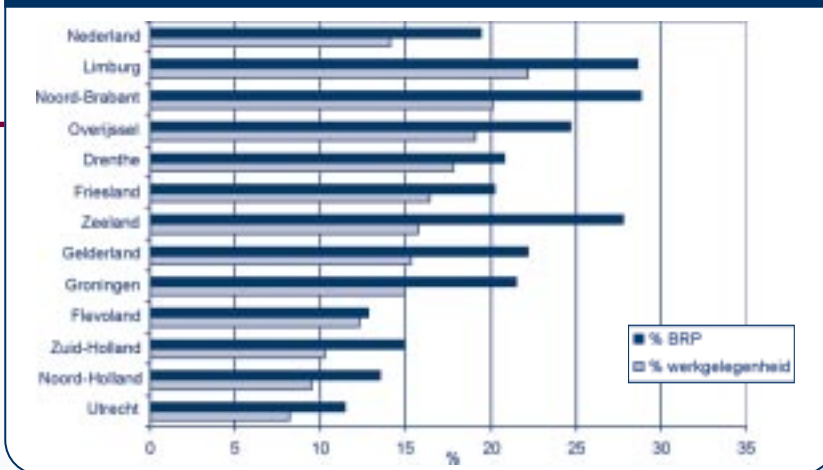
Het belang van de industrie per provincie wordt geïllustreerd in figuur 1. Limburg is de meest geïndustrialiseerde provincie in Nederland, een goede tweede positie neemt Noord-Brabant in. In beide provincies ligt het werkgelegenheidsaandeel van de industrie boven de 20%. Tezamen zijn zij goed voor ruim 32% van alle arbeidsplaatsen in de Nederlandse industrie. In beide provincies is de industrie goed voor ruim 28% van het bruto regionaal product (BRP), landelijk is dat 19%. De toegevoegde waarde van de industrie is in vergelijking met andere sectoren relatief groot.

Tabel 1: De industriële structuur in Nederland 2001

Industriële sectoren	banen		vestigingen		banen per vestiging
	absoluut	%	absoluut	%	
Meubelindustrie	145.315	14,6	7.455	14,4	19,5
Metaalindustrie	131.855	13,3	8.300	16,0	15,9
Voedings- en genotmiddelen industrie	129.980	13,1	5.090	9,8	25,5
Grafische industrie	117.290	11,8	9.150	17,6	12,8
Electrotechnische industrie	105.580	10,6	4.145	8,0	25,5
Machine industrie	96.605	9,7	4.315	8,3	22,4
Chemie	77.760	7,8	1.130	2,2	68,8
Transportmiddelenindustrie	57.730	5,8	2.615	5,0	22,1
Glas, aardewerk, cement-, kalk- en gipsproducten	35.820	3,6	2.130	4,1	16,8
Rubber industrie	34.600	3,5	1.290	2,5	26,8
Textiel- en lederwarenindustrie	31.570	3,2	3.605	7,0	17,5
Houtindustrie	24.850	2,5	2.675	5,1	9,3
Aardolie	5.535	0,6	50	0,1	117,8
Totale industrie	994.500	100	51.945	100	19,1
Totaal sectoren Nederland	7.318.290		863.050		8,5

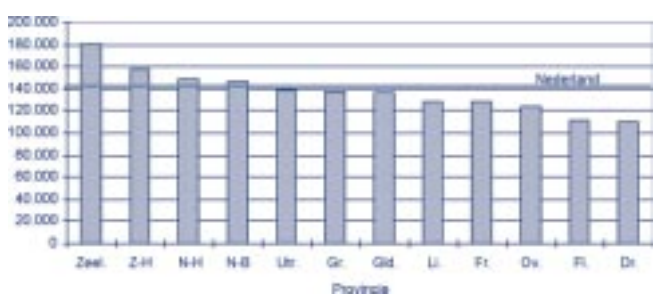
Figuur 1: Aandeel van de industrie in de totale werkgelegenheid en in het BRP (exclusief delfstofwinning) per provincie in 2001

Bron: LISA en CBS, bewerking ETIN Adviseurs

Een belangrijke graadmeter voor economische prestaties is de arbeidsproductiviteit. Op provinciaal niveau ligt, zoals figuur 2 laat zien, de arbeidsproductiviteit het hoogste in Zeeland. Verder scoort ook Zuid-Holland boven gemiddeld. Beide provincies hebben hun hoge notering vooral te danken aan een sterk vertegenwoordigde chemiesector. De gemiddelde arbeidsproductiviteit per gewerkt uur is in Nederland één van de hoogste ter wereld. Het niveau van de Nederlandse industrie ligt bijna 10% boven dat van de Amerikaanse industrie.

Figuur 2: Arbeidsproductiviteit in de industrie per provincie in 1998, in toegevoegde waarde (guldens) per arbeidsjaar

Bron: CBS, bewerking ETIN Adviseurs

gemiddeld 1,7% bedroeg. Vooral de chemie en de voedings- en genotmiddelen-industrie worden geconfronteerd met een aanhoudende terugval in het groeitempo van de arbeidsproductiviteit. De geringe groei in arbeidsproductiviteit wordt overigens ook veroorzaakt door de gematigde ontwikkelingen in de dienstensector.

Internationale concurrentiepositie

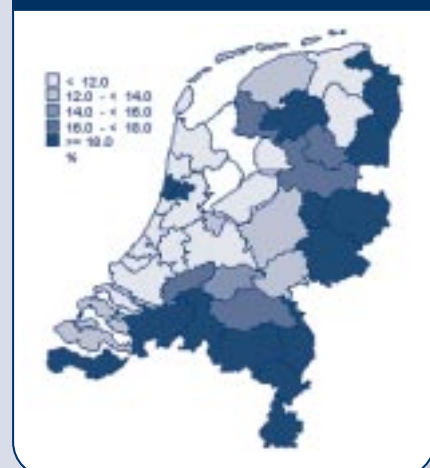
Het is zeer waarschijnlijk dat de industrie ook in de toekomst een belangrijke pijler onder de Nederlandse economie zal blijven. Het karakter van de industrie verandert wel. Veel laagwaardige (productie)werkzaamheden worden verplaatst naar lageloonlanden. Het accent van de werkzaamheden binnen de industrie is veel meer komen te liggen op Marketing & Sales en R&D-activiteiten. In de totale industriële sectorstructuur valt geen grote trendbreuk te verwachten, binnen deelsectoren zal dat wellicht wel het geval zijn. Zo heeft de agro-gerelateerde voedings- en genotmiddelenindustrie (VGM) de komende jaren met zwaar weer te maken als gevolg van de ontwikkelingen in de (intensieve) veehouderij. Binnen de metaalproductenindustrie zal als gevolg van vergrijzing en het onvoldoende anticiperen van jobbers en co-splijers op de ontwikkelingen in de markt, mogelijk een flinke 'shake-out'

plaatsvinden. VGM, chemie en elektro-techniek zullen ook in de komende jaren sectoren van betekenis blijven.

Vergroting R&D inspanningen van belang voor behoud internationale concurrentiepositie

Eén ding is zeker, een goede marktpositie komt de Nederlandse industrie niet aanwaaien; zij moet iedere dag bevochten worden op een voortdurend heviger wordende internationale concurrentie. Onderscheidend vermogen is van wezenlijk belang om zich in die concurrentiestrijd te kunnen handhaven. Dit vraagt om investeringen in technologische kennis en om verhoging van de toegevoegde waarde. De industrie kiest nog te vaak voor beheersing van de kosten en niet voor product- en procesinnovatie. Nog steeds is de Nederlandse import kennisintensiever dan de export. En dat terwijl de afzet van kennisintensieve producten op de wereldmarkt sneller stijgt dan die van lowtech- en mediumtechproducten. De Nederlands industrie zal blijvend aandacht moeten hebben voor hun R&D-inspanningen. Omdat succesvolle innovaties steeds vaker tot stand komen op het grensvlak van verschillende technologiegebieden, is samenwerking in toenemende mate van belang.

Figuur 3: Aandeel industrie in de totale werkgelegenheid per corop (2001)

Bron: LISA BedrijvenMonitor 2001

Beschikbare gegevens

Per vestiging zijn de volgende gegevens beschikbaar:

Naam, vestigingsadres, correspondentieadres, activiteitencode (SBI 1993), aantal mannen fulltime, vrouwen fulltime, mannen parttime, vrouwen parttime (absolute gegevens op vestigingsniveau worden alleen geleverd door middel van een grootteklasse of via aggregaties). Op basis van deze gegevens is elke denkbare statistiek mogelijk, eventueel gekoppeld met andere gegevensbestanden. LISA behoudt zich ten aanzien van het landelijk register LISA en de daarin opgenomen gegevens alle auteurs- en databankrechten voor.

Omvang bestand

In onderstaande tabel is opgenomen van welke gebieden het LISA-bestand 2001 informatie biedt. Vergelijkbare statistische informatie is er ook voor 2000, 1999, 1998, 1997 en 1996. Voor 1995 en 1994 is deze informatie van een groot aantal gemeenten beschikbaar.

gebied omschrijving	aantal	minimum	vestigingen maximum	totaal
6 positie postcodegebied	248.391	1	317	770.582
4 positie postcodegebied gemeenten	3.996	1	3.592	
	504	65	62.099	
COROP-gebieden	40	2.138	89.252	
provincies	12	16.877	182.943	

Toelichting: het aantal vier positie postcodegebieden waar vestigingen zijn is in LISA 3.966. Het aantal vestigingen per gebied varieert van 1 tot 3.592. Het totale LISA-bestand van 2001 bevat 770.582 vestigingen.

Informatie en/of bestellingen LISA

Voor informatie over LISA en het bestellen van onder andere statistische gegevens, steekproefrekkings, bestandsverrijkingen kunt u zich wenden tot de LISA Projectorganisatie en Bridgis BV. Voor koppelingen van het LISA-bestand met bijvoorbeeld geografische databestanden kunt u contact opnemen met Bridgis BV.

LISA Projectorganisatie: Van Limburg Stirumlaan 6
Postbus 3045
5003 DA Tilburg
Tel.: (013) 594 01 11
Fax: (013) 463 03 24
E-mail: info@lisa.nl
Internet: www.lisa.nl

Bridgis BV: Sint Walburgkerkpad 3
Postbus 71
4000 AB Tiel
Tel.: (0344) 636 242
Fax: (0344) 636 246
E-mail: info@bridgis.nl
Internet: www.bridgis.nl

Colofon

LISA Nieuws is een uitgave van de Stichting LISA die als doel heeft het beschikbaar hebben van informatie over vestigingen en werkgelegenheid in geheel Nederland, primair ten behoeve van onderzoek en beleid. De Stichting vertegenwoordigt de regionale registerhouders die de informatie verzamelen, beheren en in LISA inbrengen.

Redactie: Juri Heise, Mariële van Luyt, Freerk Viersen

Vormgeving: De Cock Design, Tilburg
Druk: BBL & partners, Rijswijk

Deze uitgave is verzorgd door de LISA Projectorganisatie. Overname van tekst en cijfermateriaal is alleen toegestaan ten behoeve van niet-commercieel gebruik onder bronvermelding. Hoewel bij de uitgave de uiterste zorg is nagestreefd kan voor eventuele aanwezigheid van (zet)fouten en onvolledigheden geen aansprakelijkheid worden aanvaard.

Bestuur Stichting LISA

P.J. Vriens, voorzitter
drs. F. Viersen, secretaris/penningmeester (Provincie Gelderland)
drs. G. Scholtens (Stadsgewest Haaglanden)
ir. B.A. Herfst
ir. J.A.W. Aulbers (Provincie Fryslân)

Regionale bronhouders LISA

Bedrijvenregister Meerlanden
Werkgebied: Gemeente Haarlemmermeer e.o.
dhr. B.E. Achterstraat
Tel.: (023) 56 76 130
e-mail: bedrijvencontact@haarlemmermeer.nl

Regionale Informatiebank Bedrijven en Instellingen Zeeland (RIBIZ)
Werkgebied: Provincie Zeeland
dhr. R. Lucas
Tel.: (0118) 673 513
e-mail: Ribiz@zeeland.kvk.nl

Vestigingenregister Amsterdam
Werkgebied: Gemeente Amsterdam e.o.
dhr. T.J.A. Jongmsma
Tel.: (020) 527 95 42
e-mail: t.jongmsma@onstat.amsterdam.nl

Provinciale Werkgelegenheidsenquête (PWE) Gelderland
Werkgebied: Provincie Gelderland
dhr. drs. F.J. Viersen
Tel.: (026) 359 91 71
e-mail: f.viersen@prv.gelderland.nl

Werkgelegenheidsregister Stadsgewest Haaglanden
Werkgebied: Stadsgewest Haaglanden
dhr. G. Scholtens
Tel.: (070) 312 91 26
e-mail: schg@haaglanden.nl

Vestigingenregister Noord-Brabant
Werkgebied: Provincie Noord-Brabant
dhr. drs. B. Doets
Tel.: (013) 594 01 11
e-mail: b.doets@etin.nl

Provinciaal Arbeidsplaatsenregister (PAR) Utrecht
Werkgebied: Provincie Utrecht
dhr. drs. M. Bergmeijer
Tel.: (030) 258 23 91
e-mail: Maarten.Bergmeijer@Provincie-Utrecht.nl

Werkgelegenheidsregister Friesland
Werkgebied: Provincie Friesland
dhr. J. Aulbers
Tel.: (058) 292 56 62
e-mail: aulbers@fryslan.nl

Werkgelegenheidsregister Provincie Groningen
Werkgebied: Provincie Groningen (excl. Stad Groningen)
mevr. M.S.B. Joustra
Tel.: (050) 316 40 51
e-mail: m.s.b.joustra@provinciegroningen.nl

Drentse Werkgelegenheids Enquête (DWE)
Werkgebied: Provincie Drenthe
dhr. R. Haverkate
Tel.: (0592) 36 55 55
e-mail: r.haverkate@drenthe.nl

Gemeente Zaanstad
Werkgebied: Gemeente Zaanstad
dhr. J. Nijman
Tel.: (075) 655 23 72
e-mail: j.nijman@zaanstad.nl

Vestigingenregister Flevoland
Werkgebied: Provincie Flevoland
dhr. P.M. Smeenk
Tel.: (0320) 265 317
e-mail: smeenk@flevoland.nl

Bedrijvenregister Zuid-Kennemerland + IJmond
Werkgebied: Haarlem e.o.
dhr. C.A. Otto
Tel.: (023) 511 38 18
e-mail: ottoca@haarlem.nl

RMO Noordwest-Holland
Werkgebied: KvK voor Noordwest-Holland
dhr. drs. M.A. de Boer
Tel.: (072) 519 57 76
e-mail: mdeboer@alkmaar.kvk.nl

Bedrijvenregister Zuid-Holland (BRZ)
Werkgebied: Rijnmond en Rijnstreek
mevr. D. Zoeteman
Tel.: (010) 204 10 42
e-mail: BGS@XS4ALL.nl

Vestigingenregister Limburg
Werkgebied: Provincie Limburg
dhr. R.C.M. Vaessens
Tel.: (043) 388 36 13
e-mail: r.vaessens@etil.nl

Gemeente Hilversum
Werkgebied: Gooi en Vechtstreek
mevr. A.G.J. Roeleveld
Tel.: (035) 629 21 11
e-mail: l.roleveld@hilversum.nl

Werkgelegenheidsregister Gemeente Groningen
Werkgebied: Gemeente Groningen
dhr. T.H. Snijders
Tel.: (050) 367 70 16
e-mail: gic.statistiek@dia.groningen.nl

Bedrijven- en Instellingenregister Overijssel (BIRO)
Werkgebied: Provincie Overijssel
dhr. J. Bos
Tel.: (038) 425 16 30
e-mail: BIRO@prv-overijssel.nl

Voor feiten en cijfers over werkgelegenheid

LISA registreert alle vestigingen en werknemers in Nederland. Samen met ABF Research heeft LISA een database samengesteld met daarin de kerngegevens van de vestigingen en werknemers voor alle gemeenten in Nederland. In de database zijn opgenomen voor 18 type bedrijven (Hoofdgroepen SBI 1993) de aantallen vestigingen, fulltime en parttime mannen en vrouwen. Naast de LISA-informatie zijn er voor alle gemeenten de kenmerken van de bedrijfsterrainen en de bevolking opgenomen. Het totale resultaat is de BedrijvenMonitor 2000.

De database wordt ontsloten met het informatiesysteem Swing. Met Swing kunnen op een zeer gebruikersvriendelijke wijze tabellen, kaartjes, rapporten, staaf-, taart- en lijngrafieken gemaakt worden. Met een druk op de knop zijn de gegevens te presenteren als groei- of indexcijfers.

Alle gegevens worden landsdekkend en over de periode 1996 t/m 2001 op een CD-rom geleverd. De kosten voor de BedrijvenMonitor 2001 bedragen € 450,- voor een standalone versie en € 900,- voor een netwerkversie. De genoemde kosten zijn exclusief 19% BTW.

Voor bestellingen of meer informatie kunt u contact opnemen met de LISA Projectorganisatie of ABF Research. Of bezoek de internetsites: www.lisa.nl of www.abfresearch.nl.

Lisa
Vestigingenregister

